

Νεόφυτος Καυσοκαλυβίτης, διδάχος και λογάς του 18ου αιώνα (DDr Αλέξιος Παναγόπουλος)

[/ Πεμπτουσία](#)

Πράγματι η διχόνοια, η χλεύη και η λήθη σκίασαν την μορφή πολλών διδασκάλων του Γένους και ενός συμπατριώτη εκ των λογίων διδασκάλων του έθνους μας που δεν ήταν ο μόνος. Πρόκειται για τον άγνωστο σε πολλούς Νεόφυτο Καυσοκαλυβίτη τον εκ Πατρών εξ εβραίων που έζησε κατά τον 18^οαιώνα. Όχι μόνο έμεινε άγνωστη αυτή η μορφή και το πνευματικό μεγαλείο της, αλλά έγινε δυσχερής και η ανέλιξη πολλών στοιχείων του έργου του που ευτυχώς κάποια συγκεντρώθηκαν από ξένους ερευνητές και από συγχρόνους του. Όλα αυτά δεν μας δίνουν την πλήρη εικόνα αυτού του υψηλού διαμετρήματος και της λογιότητάς του, πράγμα που προσπάθησε πάλι ο γράφων και παλαιώτερα να αναδείξει με τη δημοσίευση άρθρου του στο περιοδικό: Αχαϊκά, με τον τίτλο: «ο πατρινός διανοούμενος Νεόφυτος Καυσοκαλυβίτης».

Πολλά έργα του μας έμειναν άγνωστα καθώς και η σημαντική επιστολογραφία του. Πάντως όπως και νάχει οφείλουμε εμείς οι νεώτεροι και επιστημονικά να αναγνωρίζουμε αυτούς τους ιερούς λογάδες του έθνους. Οι χρονολογίες για το πρόσωπό του είναι ανάμεικτες. Το έργο του είναι τόσο σημαντικό αφού συνδέει άρρηκτα το εθνικό παρελθόν, το παρόν και το μέλλον. Το ότι έγινε θύμα βυζαντινισμών, διαβολιών και δολοπλοκιών, δεν είναι σημείο απαξίωσης, αλλά τουναντίον δείγμα της υψηλής πνευματικής του υπόστασης και της συνετής ψυχοσωματικής οντότητας.

Οι ανθρώπινες αδυναμίες, οι αδολεσχίες και ο χαμηλός πνευματικός δείκτης της εποχής του έγιναν η αφορμή για τον διωγμό του και την αποπομπή του από το Άγιον Όρος καθώς και από την Αθωνιάδα Σχολή που λειτουργούσε τότε στο ύψωμα της Μονής Βατοπαιδίου και που τα ερείπιά της μέχρι σήμερα γίνονται ευδιάκριτα και από απόσταση. Ο γράφων συνδέεται πνευματικά με τον ως άνω λόγιον τόσο διότι υπήρξαμε διευθυντές σχολάρχες της Αθωνιάδος, ο γράφων στις Καρυαίς του Αγίου Όρους και ο λόγιος συμπατριώτης στο Βατοπαίδι και κατά δεύτερο λόγο διότι η καταγωγή μας είναι κοινή εκ Πατρών της Αχαΐας.

Ο εκ της των Πατρέων πόλεως Νεόφυτος Κausοκαλυβίτης ήταν διδάχος και λογάς της εποχής του όσο λίγοι και για τον 18^ο αιώνα πνευματική κορυφή και πνευματικό ύψος ακαδημαϊκής στάθμης. Ο Λάμπρος Φωτιάδης που υπήρξε μαθητής του και συνεχιστής του έργου του, καθώς και ο γνωστός Κων. Σαθάς το ομολογούν. Ο δε Κωνσταντίνος Οικονόμος ο εξ Οικονόμων τον ονομάζει «επίσημον επί παιδεία ελληνική και εκκλησιαστική». Ο σύγχρονός του Καισάριος Δαπόντες τον χαρακτηρίζει ως «φιλοπονώτατον, πολυμαθέστατον και προκομμένον». Ο Φίλιππος Ιωάννου τον ονομάζει νεκρολογών τον σοφό μαθητή του Νεοφύτου τον Γρηγόριον Κωνσταντάν, ως «σοφόν και ευκλεώς σχολαρχήσαντα της εν Βουκουρεστίω σχολής».

Στην εποχή που έζησε ο λόγιός μας υπήρξε «άκρα του Γένους ημών δυσκληρία» όπως σημειώνει ο Ιώσηπος Μοισιόδαξ, όπου οι κράτιστοι των διδασκάλων υποχρεούντο να περιφέρονται από τόπο σε τόπο πλάνητες και περιφρονημένοι, έτσι ώστε να χάνονται τα ίχνη τους μέσα από την αμάθεια του Γένους μας. Τα ονόματά τους εξεχνούντο, τα έργα τους, η ιδιότητά τους, αλλά και οι ίδιοι οι λόγιοι από ταπείνωση απέφευγαν να σημειώνουν στοιχεία της δράσης τους, των έργων τους, της διδασκαλίας τους και της κατά κόσμο γεννήσεώς τους.

Εάν πιθανολογήσουμε ότι γεννήθηκε περί το 1692, εκοιμήθη περί το έτος 1780, στο Βουκουρέστι σε ηλικία 88 ετών. Γεννήθηκε στην πόλη των Πατρέων όταν βρισκόταν υπό Ενετική κατοχή, όπου η οικονομικοκοινωνική κατάσταση ήταν πολύ

άσχημη, με αυξημένους φόρους, με κτηνωδίες και καταχρήσεις των Τούρκων αξιωματικών, με ακόρεστη απληστία και αρπακτικότητα στην γεωκτησία. Επίσης εμφανίστηκαν λοιμώδεις ασθένειες και η ελευθερία μετακινήσεων του πληθυσμού περιορισμένη, σε καιρούς ολιγανθρωπίας και πτωχίας. Η πόλη των Πατρέων μέχρι την εποχή εκείνη ήταν υπολογίσιμο κέντρο ως οικονομικό και διοικητικό, όπως και οι ίδιοι οι περιηγητές της εποχής μας αναφέρουν. Από την ύπαιθρο μετακινούνται στην πόλη για να γλυτώσουν τις αρπακτικές διαθέσεις των τούρκικων ασκεριών, αλλά και από την πανώλη και την έλλειψη τροφών.

Τότε η εβραϊκή κοινότητα και οι Εβραίοι της πόλης δραστηριοποιούνται εμπορικά, παράλληλα η φήμη των πεπαιδευμένων Ραβίνων της πόλης γίνεται ξακουστή, μάλιστα καταφέρνουν με την βοήθεια των τούρκων για ένα διάστημα να μπει ως αργία η ημέρα του Σαββάτου αντί της Κυριακής. Εδώ σημειώνονται αναστατώσεις, έχθρες, διαμάχες και συγκρούσεις. Αρκετοί εβραίοι παντρεύονται χριστιανές και το αντίστροφο. Έτσι και η οικογένεια του Νεοφύτου στην πορεία εκχριστιανίζεται εξ ολοκλήρου.

Ο Νεόφυτος μαθήτευσε στις σχολές Κωνσταντινουπόλεως, Πάτμου και Ιωαννίνων, είχε διδασκάλους τον Γεράσιμο Βυζάντιο στην Πάτμο και τον σοφολογιώτατο Ευγένειο Βούλγαρη στα Ιωάννινα, όπου ειδικεύθηκε στην ρητορική, στην λογική, στην γραμματική, στις θετικές επιστήμες και στην θεολογία. Το 1749-1753 αναλαμβάνει για μία τριετία την διεύθυνση της Αθωνιάδος Σχολής η οποία το 1753 ονομάσθηκε σε Αθωνιάδα Ακαδημία. Το 1759 οριστικά εγκαταλείπει τον Άθωνα μετά από συκοφαντίες και βυζαντινισμούς και μηχανοραφίες εις βάρος του, τους οποίους η ιστορική επιστήμη σήμερα έχει αποδείξει ότι ήταν αβάσιμοι και ανυπόστατοι και τον αδίκησαν όσο δεν έπρεπε.. Το ίδιο έτος το τυπογραφείο της Μεγίστης Λαύρας εκδίδει το βιβλίο του «εκλογής του ψαλτηρίου παντός».

Η εποχή του είναι γνωστή και για το Κολλυβαδικό κίνημα που δημιουργεί εντάσεις στην αγιορείτικη βιωτή. Ο Νεόφυτος τελικά κατέφυγε στην Βλαχία και Τρανσυλβανία αρχικά όπου έζησε με αφόρητες συνθήκες και στερήσεις, ώστε στο τέλος να βρεθεί σχολάρχης στο Βουκουρέστι. Παρενθετικά να διευκρινίσουμε ότι ως διευθυντής και σχολάρχης στο Βουκουρέστι δεν ήταν τίποτα αλλά παρά το ίδιο και το αυτό πράγμα, δηλ. η μία και μοναδική διοικητική αρχή του ενός προσώπου για το αυτο σχολικό συγκρότημα.

Το έργο του είναι τόσο ποικίλο και σπουδαίο το οποίο εδώ αδυνατούμε να παρουσιάσουμε, τόσο ποικίλο και τόσο τεράστιο, για τα σχόλιά του στον Θουκυδίδη, στα Ηθικά του Αριστοτέλη, την εξήγηση στους λόγους Λουκιανού, το έργο του Νομοκάνων, το εγχειρίδιον Παρακλητικού Κανόνος, ιερά ακολουθία στην ιερά μονή Σουμελά Τραπεζούντος, η περισπούδαστη Γραμματική του. Επίσης έργα

κατά Καλβινιστών, τον βίο του πατριάρχη Μελέτιου Πηγά, περί παιδων αγωγής του Πλουτάρχου, υπόμνημα στην γραμματική Θεόδωρου Γαζή.

Η προσωπικότητά του υπήρξε μία από τις διαπρεπέστερες μορφές των Γραμμάτων σε εποχή τουρκικής σκλαβιάς και δουλείας. Το λυπηρό είναι ότι στην γενέτειρά του στην πόλη των Πατρέων ο λόγιος σχολάρχης διευθυντής του Βουκουρεστίου έχει μείνει στην αφάνεια. Εδώ υπενθυμίζουμε στους εκπαιδευτικούς που συντονίζουν εκπαιδευτικές δραστηριότητες ότι καλό θα ήταν να αφιερώσουν ένα Πρότζεκτ μόνο στο όνομά του. Γιατι η μνήμη του μας καλεί σε πνευματικούς αγώνες, ομόνοια και σύμπνοια, εθνική αφύπνιση και αποφυγή των λαθών του παρελθόντος. Αφού εκοιμήθη στο Βουκουρέστι τον διαδέχθηκε ο μαθητής του Γρηγόριος Κωνσταντάς μέχρι το 1790, οπότε τότε κι αυτός παιτούμενος έφυγε για την Γερμανία. Η μέθοδός του της διδασκαλίας των αρχαίων ελληνικών θεωρήθηκε πολύ πρωτότυπη για την εποχή του μαζί με τα σπάνια συγγράμματά του γι' αυτό προξένησε τον θαυμασμό πολλών λογίων μεταξύ αυτών του Κωνσταντίνου Οικονόμου των εξ' Οικονόμων, του Καισάριου Δαπόντε, του Κ. Σαθά και αρκετών άλλων.

Η πόλη των Πατρέων και η Αθωνιάδα οφείλουν να τιμούν ξεχωριστά την μνήμη του λόγιου διδασκάλου που αδικώς συκοφαντήθηκε ή παρεξηγήθηκε όπως από τον Αδαμάντιο Κοραή και άλλους του διαφωτισμού της εσπερίας. Γι' αυτό ο στρατηγός Μακρυγιάννης ονομάζει αυτούς τους διδάχους και λογάδες του Γένους «γοναίγους» όλης της ανθρωπότητας.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Καισάριου Δαπόντε, Ιστορικός κατάλογος ανδρών επισήμων, παρατιθέμενος υπό του Κ. Σαθά εν Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη, τ. Γ', σ. 128 και 236.

Κ. Ασωπίου, Περί ελληνικής συντάξεως, Αθήναι 1858, έκδ. β', σελ. κζ' και λα'.

Στ. Θωμόπουλου, Ιστορία της πόλεως Πατρών, α' εκδ. Αθήναι 1888, β' έκδ. Πάτριαι 1950, επιμ. Κ. Τριανταφύλλου, σ. 522.

Κων. Τριανταφύλλου, Ιστορικό Λεξικόν των Πατρών, β' έκδ. Πάτριαι.

Χαρ. Τζώγα, Η περί μνημοσύνων έρις εν Αγίω Όρει κατά τον ΙΗ' αιώνα, Θεσσαλονίκη 1969, σελ. 16.

Κ. Οικονόμου εξ' Οικονόμων, Περί των Ο' ερμηνευτών, τ. Δ' σελ. 821.

Απ. Βακαλόπουλου, Ιστορία νέου ελληνισμού, τ. Δ', σελ. 333.

Αθανάσιος Φωτόπουλος, Ο διδάσκαλος του Γένους Νεόφυτος Καυσοκαλυβίτης και το έργο του, επετηρίς των Καλαβρύτων, 1971, σ. 233.

Άλκη Αγγέλου, Το χρονικό της Αθωνιάδος, Ν. Εστία 1963, σ. 88.

Μ. Γεδεών, Η πνευματική κίνησις του Γένους, επανέκδοση 1976, σελ. 165.

Γεώργιος Θ.Γιαννόπουλος, Νεόφυτος Καυσοκαλυβίτης ο εκ Πατρών διδάσκαλος του Γένους, Πάτραι 1992.

Αλέξιου Παναγόπουλου, Ο πατρινός διανοούμενος Νεόφυτος Καυσοκαλυβίτης, περιοδικό: Αχαϊκά, τεύχος 1^ο, 2004, σελ. 184-186.

(Η παρούσα δημοσίευση αφιερώνεται ευλαβώς στον εξαίρετο και διαπρεπή επιστήμονα νομικό και τ.νομάρχη κ.Γεώργιο Θ.Γιαννόπουλο και για το σημαντικότερο έργο του για την τοπική μας ιστοριογραφία: «Νεόφυτος Καυσοκαλυβίτης ο εκ Πατρών διδάσκαλος του Γένους», Πάτραι 1992).